

8. Політологія / Ф.М. Кирилюк, М.І. Обушний, М.І. Хилько та ін.; За ред. Ф.М. Кирилюка. – К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.
9. Соціологія: словник термінів і понять / За заг. ред. Є.А. Біленького та М.А. Козловця. – К.: Кондор, 2006. – 372 с.
10. Сухомлинська О. В. Ідеї громадянськості і школа України // Шлях освіти. – 1999. – № 4.
11. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В.І.Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
12. Шведа Ю.Р. Політична система і проблеми гармонізації соціально-політичних відносин в Україні // Гуманізм та утвердження громадянського суспільства в Україні: Вісник Львівського університету. Серія сусп. наук. Вип. 32. – Львів, 1995. – С. 94 – 99.

УДК 373.5.036:78

О.П. Філоненко

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА СУЧАСНІ МУЗИЧНІ УПОДОБАННЯ ПІДЛІТКІВ

Стаття присвячена висвітленню основних чинників впливу на сучасні музичні уподобання підлітків. Значну увагу приділено характеристиці музичного сприйняття з урахуванням вікових особливостей даної аудиторії. Підкреслено важливість бажання підлітка підпадати під вплив певного музичного твору.

The article is dedicated to interpretation of the main factors influencing the musical preferences of teenagers. Special attention is paid to the character of musical perception with taking into consideration the age peculiarities of this audience. Willingness of a teenager to be influenced by musical products is emphasised.

У сучасних умовах посилення негативного впливу засобів масової інформації на духовний розвиток підростаючого покоління, послаблення позитивного впливу сімейного виховання зумовлює виникнення нової генерації молодих людей з неширими почуттями, гіпертрофованим прагматизмом та жорстко детермінованих у своїх судженнях примітивними утилітарними потребами. Негативні фактори, які зумовлюють катастрофічний процес руйнування духовності, нівелюють виховні можливості педагогічних інституцій різних рівнів. Пріоритетне місце в системі художніх переваг сучасних підлітків посідає музика, яка є могутнім засобом формування високорозвиненої творчої особистості. Метою нашої статті є розгляд основних чинників впливу на сучасні музичні уподобання підлітків. Актуальність проблеми зумовлена вищезазначеними змінами у сучасному суспільстві.

Діти засвоюють інформацію швидше і глибше, ніж дорослі, несвідомо змінюючись разом із змінами в інформаційному просторі суспільства. Те, що для зрілої людини не надто важливе, для дитини набуває дієвості і значущості. Підліток зі своїм бажанням спілкуватися з однолітками і прагненням ствердитися серед них не здатен зрозуміти і досягнути своїм незрілим розумом усю строкатість і суперечливість явищ і нормативів. Дитина, спираючись на безпосередній власний досвід спілкування і спостереження, приймає або відкидає канони і норми моралі. Якщо у молодшому віці дитина розрізняє “добре” і “погане” за власними фізіологічними реакціями, то в процесі онтогенезу вона вчиться розрізняти правильні чи неправильні форми поведінки, які закріплюються внаслідок позитивних чи негативних відгуків людей, того оточення, яке відіграє першочергову роль у процесі її розвитку [4: 13].

Як зазначають В. С. Мухіна, В. М. Нікітін, В. І. Петрушин, підлітковий вік – це найбільш короткий за астрономічним часом період, проте це величезний шлях у особистісному розвитку. В сучасному інформаційному суспільстві зростає прагнення підлітка бути дорослим, який володіє певним статусом і матеріальним статком. Підліток впадає в залежність від навіювального впливу спонукальної реклами, яка підкоряє його потреби; від знакових маніпулювань свідомістю та ін. Сучасний “підлітковий бізнес” не тільки не вирішує проблем підлітка, але, власне, поневолює його свідомість [4]. У цей період

дитина по-новому починає оцінювати свої відносини з батьками, що проявляється у поступовому відчуженні від родинного кола. Бажання бути особистістю зароджує потребу у незалежності. Проте, підліток ще не в змозі реально оцінювати самого себе, тому він шукає оцінку серед однолітків. Підліткові угруповання – це основне середовище впливу на цінності і смаки дитини [3: 345].

Спираючись на дослідження В. І. Петрушина, ми можемо казати, що рівень освіти, місце проживання, приналежність підлітка до певного неформального угруповання, статеві відмінності суттєво впливають на коло будь-яких його інтересів, в тому числі і музичних. Потреба підлітка у спілкуванні часто задовольняється на ґрунті музичних інтересів. Це призводить до того, що школярі, які входять до певного неформального угруповання, мають однакові музичні уподобання. Прагнення бути належним до групи однолітків, небажання залишитися в ізоляції зумовлюють сильний тиск на всі вільні прояви молодого людини, в тому числі і музичні уподобання. Той, хто не поділяє музичні інтереси певного підліткового угруповання, розглядається ним як “чужинець”. Це призводить до нівелювання, тобто стирання особистісних відмінностей у сфері музичних інтересів. Важливим є те, що не сам підліток обирає ту чи іншу музику, а лише група, до якої він хоче належати визначає його музичні переваги [5: 159]. Далеко не завжди така музика “повноцінна” у художньому розумінні.

Розглянемо, чому не найкращі взірці музичної культури знаходять такий величезний попит у підліткової аудиторії. По-перше, на уроках музики, покликаних формувати високий естетичний смак, діти можуть вивчати кращі музичні твори класичної, народної і сучасної естрадної музики. Але за той невеликий час, який виділено для уроків музики, вчитель може лише ознайомити з музичними еталонами, і то за умови, що школярі мають бажання і проявляють готовність зрозуміти запропоновані музичні твори. Натомість, засоби масової інформації, оточуюче музичне середовище пропонують легкі для сприймання, примітивні, розважальні кліше, які не потребують емоційних та розумових зусиль і засвоюються підлітками з радістю. Окрім того, самі батьки часто сприймають уроки музики як несерйозні, неважливі, які існують лише для розваги, що негативно впливає на статус даних уроків у сприйнятті підлітків. Лише невеликий прошарок суспільства і самі музиканти розуміють наскільки це важлива сфера. Отже, у школі часто спрацьовує таке розуміння “музика – це не серйозний предмет, а розвага”. Таке ставлення негативно впливає на дитину, яка тільки починає осягати складну систему взаємовідносин у суспільстві.

По-друге, окрім засобів масової інформації, досить суттєво впливає на формування музичних уподобань характер музичних смаків, що панують у родинному оточенні. Приналежність родини до певного суспільного прошарку визначає характер музичних уподобань, якість музики, яку слухають батьки та потребу у ній. Про високу музично-естетичну культуру батьків ми можемо казати лише тоді, коли їхні музичні сприйняття не обмежуються лише безпосередньо емоційним відгуком, а обов’язково включають осягнення художнього змісту того чи іншого музичного твору та розуміння його як суспільно значущого художнього явища. Відсутність усвідомленого музичного сприймання свідчить про низький, або початковий рівень розвитку художніх смаків і музичної освіченості як самих дітей, так і батьків [6].

Характерною особливістю підліткового віку є прагнення до незалежності від батьків, що в свою чергу, теж впливає на музичні уподобання. Таке бажання віддаляє підлітків не так від самих батьків, як від родинних стосунків, а саме – вікових обмежень дитинства. Відчуження від дорослих може здійснюватися в різних формах, в тому числі і в демонструванні неподіляння музичних смаків батьків. За даними Уінфрінда, коли батьки примушують дітей надавати перевагу власним музичним смакам, формується негативна установка, яку згодом складно змінити.

Прагнення підлітків бути рівними серед дорослих експлуатується у засобах масової інформації. Як відомо, у підлітковому віці починають формуватися сексуальні потяги, що характеризуються певною недиференційованістю і підвищеною збудливістю. Підліток може

легко збудитися під впливом сюжету або зорового сприйняття кінофільму, розповідей про сексуальні дії однолітка, власних фантазій [3: 376]. Зрозуміло, що в такій ситуації виникає внутрішній конфлікт між прагненням засвоїти нові для себе форми поведінки й заборонами (як зовнішніми – зі сторони батьків, так і власними внутрішніми табу).

Вседоступність, вседозволеність засобів масової інформації і доступ до мережі інтернет, спрямовані на підліткову аудиторію, пропагують дітям “безпечні” сексуальні відносини. В цьому відношенні підлітки з недостатньо розвиненим почуттям моральних заборон, бездуховні, інфантильні, розвинені фізично, проте нездатні надавати несексуальний вихід своїй енергії, найбільш підлягають сексуальним провокаціям з боку засобів масової інформації. Відповідно музичний шоу-бізнес, безпосередньо залежний від засобів масової інформації, випускає штучний, з музичної точки зору, продукт, який не формує естетичного смаку, а лише покликаний “відпрацювати” вкладені гроші. Культ оголеного тіла не тільки не “виходить з експлуатації”, а залишається одним із заохочувальних засобів комерційних музичних проєктів, які спрямовані саме на недосвідченого слухача і глядача, при чому музика, голос, і, власне, якість виконання посідає останнє місце. Яскравість форм відвертає підлітка від музичного сприймання, дитина, спостерігаючи за рухами “зірок”, перебуває у ейфорійному збудженні і перестає осягати як текст, так і музику. Підліток, стикаючись із першими статевими змінами, не встигаючи їх досягнути, агресивно атакується цими виконавцями. Згідно П. В. Сімонову, позитивні емоції, що виникають при прослуховуванні таких творів, сприяють появі потреби у їх повторному відтворенні. При чому потреба, задля свого вдоволення, вимагає збільшення впливу подразників на рецептори, тобто збільшення гучності [7: 135]. Отже, дитина стає залежною від тих емоційних станів, що викликані певним музичним “шедевром”.

Прагнення бути схожим на кумира змушує підлітка ідентифікувати себе з ним, дитина наслідує манеру співати, переймає репертуар, який зовсім не відповідає її життєвому досвіду і віковим потребам. Про це свідчать перші музичні спроби гри (найчастіше на гітарі у дворі) перед однолітками. Такі імпровізаційні “концерти” мають дуже обмежений репертуар, який найчастіше оспівує бажання мати сексуальні відносини. Моральний бік у цьому питанні свідомо оминається продюсерами, оскільки музичний шоу-бізнес потребує емоційно залежного глядача і слухача. Численні музичні канали, радіостанції випускають програми для підлітків, однак лише незначна їх кількість мають належне редагування і цензуру. Транслюються такі шоу – “Караоке”, “Дует із зіркою”, “Шанс” та багато інших, які не розвивають естетичного смаку, а лише підсилюють бажання прославитися. Якість музичної продукції значно впала. Підлітки, не маючи ще достатньо стійких музичних інтересів, не маючи великого музично-слухачького досвіду, хочуть взяти участь у цих програмах. Пастка прагнення стати зіркою відразу, без спеціального навчання, поглинає багатьох дітей. Сьогодні не важливо мати професійну музичну освіту – співати може будь-хто за гроші, які замінюють якість і професіоналізм. Дилетантство заповнило ефірний простір, і продовжує руйнувати художній смак підлітків.

Друковані видання пропонують рейтинги найбільш успішних, багатих та красивих музичних виконавців (“музичних” – знаходиться на останньому місці). Підлітки “проковтують” цю строкатість зовнішніх особливостей і мало уваги приділяють саме якості музичного конвейєру, який працює на комерційній основі. Більш важливим стає те, як виконавець виглядає, а не що він несе своєю творчістю. Як зазначалося вище, прагнення підлітків бути рівними серед дорослих експлуатується у засобах масової інформації ще і задля створення попиту на будь-який, навіть неякісний музичний продукт. Комерційний шоу-бізнес, поневолюючи свідомість підлітка, застосовуючи найбільш вражаючі прийоми, зміщує ціннісні акценти зі змісту на зовнішність. Зовнішня яскравість і музична невизначеність цих проєктів затримує розвиток музичного смаку підлітків, видаючи несправжню “позитивність”, фальшиву сексуальність, вульгарність за справжні цінності.

У неформальних підліткових угрупованнях формується своєрідний сленг (англ. slang) або арго (фр. arg'о) – жаргонні слова або вирази, які, зазвичай вживаються людьми певних

професій або соціальних прошарків. Підлітки користуються сленгом у класах, у спортивних групах, на вулиці, а також у неформальних групах [3: 367]. Зміст сленгового “словника” часто складається з текстів пісень, що звучать у виконанні їх кумирів. Підлітки починають використовувати поетичні “шедеври”, особливо не думаючи про їх зміст. Мозок дитини припиняє фільтрувати зміст музичного продукту і лише бездумно поглинає яскравий, емоційно забарвлений звуковий потік. Підліток просто звекає до своєрідного низькоякісного “фонового опромінення”, музичне сприймання якого не вимагає інтелектуальної роботи. Зрозуміло, що недосвідчений слухач сприймає головним чином “зовнішній прошарок” музичного твору, тоді як для осягнення глибини музичного твору необхідно мати достатній рівень розвитку спеціальних музичних здібностей [5]. Цікавими є дослідження, які були проведені одним із сучасних російських учених – В.Кірюшиним. Науковець порівнював популярні у різні часи (як віки, так і десятиріччя) мелодії та твори. Він дійшов висновку, що найбільш примітивними, порівняно з попередніми сторіччями, є зразки музики популярних жанрів останніх десятиріч ХХ сторіччя, які написані обмеженою мовою і являють собою багаторазові неваріативні повторення нескладних мелодичних, гармонічних і ритмічних формул. Учений не відкидає справжніх музичних надбань, які створені за цей період, проте він зазначає, що їх популярність не виходить за межі вузького кола слухачів. Таким чином, з одного боку, попит на низькоякісну продукцію створює умови для її поповнення, з іншого боку – розповсюдження неякісного музичного продукту затримує розвиток підростаючого покоління і гальмує розвиток художнього смаку.

Слід вказати на діапазони музичних частот, які користуються попитом у підлітків. Популярною серед дітей цього віку є музика з превалюванням низьких частот. Завдяки експресивності, яка закликає своїми ритмами до руху, ця музика дозволяє підлітку включитися в заданий ритм і через тілесні рухи виразити свої неусвідомлені почуття. Численні дослідження (Б. Г. Ананьєв, В. М. Нікітін, Г. Уолтер) виявили, що музика здійснює на людину глибокий вплив на фізичному рівні – підсилює метаболізм (обмін речовин), зміцнює або послаблює мускульну енергію (Коуті, Менц), змінює дихання (Г. І. Тарханов), кров'яний тиск (І. М. Догель), дає фізичну основу для емоцій (Хайд, Тревес). Музика, особливо музичний ритм, викликає в організмі фізіологічні зміни, подібні реакціям, які виникають при сильному хвилюванні та афектах [3: 387]. Саме підліткова аудиторія найбільш сензитивна до музики. Ця категорія людей прагне сприймати музику на вищому абсолютному порозі чутливості. Звукові вібрації, поєднані з мерехтінням світлових потоків, які часто використовують при оформленні танцювальних залів, співпадаючи з альфа-ритмами роботи головного мозку (8-12 кол/сек), у деяких випадках можуть призвести до істеричних і навіть до епілептичних нападів. Але проблема не в тому, що темп і заданий ритм визначають загальний рух, а в тому, що підлітки концентруються за допомогою музики на цих психічних станах. Не сама музика є вирішальним фактором, а дитина, яка сприймає та переживає її, при чому не важливо, виконує вона музику сама чи слухає. Сам музичний твір не робить підлітка веселим чи сумним, збадьореним або пригніченим, збудженим чи спокійним. Проте музика здатна здійснити вплив настільки, наскільки дозволяє це сам підліток, до якого він у деякій мірі готовий. Так звана збуджуюча музика виводить із рівноваги лише ту дитину, яка сама хоче бути збудженою.

Таким чином, засоби масової інформації впливають на підсвідомість дітей, використовуючи яскраві і водночас примітивні музичні кліше, змушуючи підлітків бути емоційно залежними від запропонованих музичних творів. Вікові особливості підлітків зумовлюють прагнення дітей відсторонитися від нормативів дорослих і підштовхують їх до створення власних музичних пріоритетів у неформальних угрупованнях, які нівелюють особистісні музичні інтереси. Музика низьких частот, найбільш наближена до швидких темпів функціонування головного мозку, допомагає підліткам розчинитися у заданих ритмах і виявити несвідомі бажання. При чому бажання піддатися такому впливу музики виникає ще до її прослуховування. Належність дітей до більш культурних прошарків суспільства, де важливі інші цінності, має свій особливий позитивний вплив на музичні уподобання і

орієнтири. Статеві відмінності музичних інтересів у дівчат виявляються у потягу до слухання переважно мелодійної музики, а у хлопців – до “важкої”, “жорстко” ритмованої музики. Важливе місце набуває заохочення у розвитку естетичного смаку підлітка в сім’ї, що може бути більш детально досліджено у подальших наукових розвідках..

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бегбедер Ф. 99 франков/Пер. с франц. И. Волевич. – М.: Иностранка, 2005. – 395с.
2. Любан-Плоцца Б., Побережная Г., Белов О. Слушать душой. – К.: “АДЕФ – Украина”. – 2002. – 200с.
3. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студ. вузов. – 4-е изд., стереотип. – М.: Издат. центр “Академия”, 1999. – 456с.
4. Никитин В. Н. Телесно ориентированная и арт-терапия в работе с детьми и подростками (Культурологический подход). – К., 1997. – 160 с.
5. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учебное пособие для студентов и преподавателей. – М.: Академ. Проект, 2006. – 400с. – (“Gaudemus”).
6. Психологические условия развития творческого потенциала у детей школьного возраста. Е.Л. Яковлева // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С.37-42.
7. Симонов П.В. Эмоциональный мозг. – М.: Наука, 1981. – 214с.

УДК 37.015.2:371.383(477.7)

А.Ф. Форостян

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА В СУЧАСНИХ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ХЕРСОНЩИНИ

У статті розкриваються основні аспекти естетичного виховання в середніх навчальних закладах міста Херсона та проводиться аналіз рівня впровадження нових дисциплін мистецького циклу, що спрямовані на підвищення загальної культури учнівської молоді.

In article tax main aspects aesthetic education in average educational institutions of the city Kherson and is conducted analysis degree introduction of new discipline bound with in the arts, this will allow to raise the general level of the culture schoolboy.

Розвиток сучасної системи освіти, що спрямовано на вирішення питань євроінтеграції та залучення України до всесвітнього освітнього простору, визначається змінами у навчально-виховній роботі сьогоденної загальноосвітньої школи.

Внаслідок змін, що торкнулися процесу освіти, перед навчально-виховним процесом поставлені нові завдання, серед яких виділяють підвищення загальної культури сучасної молоді, залучення її до світових культурних цінностей, залучення особистості до загальнолюдських цінностей, набуття нею внутрішніх духовних основ шляхом інтеріоризації. На цій основі відбувається формування і розвиток здібностей людини до естетичного сприйняття та співчуття, його естетичний смак і уявлення про ідеал. Виховання красою і за допомогою краси формує не тільки естетико-ціннісну орієнтацію особистості, але і сприяє розвитку творчих здібностей, створенню естетичних цінностей у трудовій діяльності, у побуті, у вчинках і особливо у мистецтві.

На думку науковців, важливою складовою естетичного виховання є художнє виховання, яке використовує в якості виховного впливу засоби мистецтва, і дозволяє формувати та розвивати здібності людини у певних його видах – образотворче, музичне, вокально-хорове, хореографічному, театральному, декоративно-ужитковому мистецтвах тощо [1].